

POROČILO

Tiskovna konferenca ob izidu faksimilov najstarejših slovenskih prevodov Svetega pisma in ob pripravi kongresa IOSOT

Tiskovno konferenco je organiziralo predsedstvo SAZU, zato je podpisnik vabila predsednik SAZU, akad. prof. dr. Boštjan Žekš. Koordinator je bil akad. prof. dr. Matjaž Kmecl, tajnik II. razreda SAZU. Faksimile sta predstavila akad. prof. dr. Jože Krašovec in izr. prof. dr. Majda Merše, pripravo bibličnih kongresov in spremljevalnih kulturnih prireditev Jože Krašovec. O predstavitvi je bilo poročilo zvečer v glavnem dnevniku RTV Slovenija.

1. Vabilo

Slovenska akademija znanosti in umetnosti vljudno vabi
v torek, 20. marca 2007, ob 11. uri v dvorani SAZU,
Novi trg 3/I v Ljubljani
na predstavitev

I. Faksimilov najstarejših slovenskih prevodov Svetega pisma v mednarodni zbirki Biblia Slavica

Uredništvo: Jože Krašovec, Majda Merše, Hans Rothe
Izdala založba: Ferdinand Schöningh, Paderborn / München / Wien / Zürich 2006

Slovenska Biblija je sklepno dejanje v edinstveni mednarodni zbirki Biblia Slavica, ki je v 40 letih izdala faksimile najstarejših in torej najbolj ogroženih slovanskih in baltskih prevodov Svetega pisma. V novi monumentalni Slovenski Bibliji formata Dalmatinove Biblije je zajetih devet del iz obdobja 1555–1582. Ker so izvirna besedila ohranjena le v nekaj izvodih, nekatera samo v tujih knjižnicah, pričujoča faksimilna izdaja po eni strani pomeni izjemno promocijo slovenske kulture v mednarodni znanstveni javnosti, po drugi strani pa temeljne dokumente našega jezika odpira vsem slojem slovenske strokovne in kulturne javnosti.

II. Predstavitev programa petih svetovnih bibličnih kongresov in spremljevalnih kulturnih prireditev od 12. do 20. julija 2007 v Ljubljani

Veliko mednarodno zborovanje vrhunskih specialistov biblijske tekstne kritike, kumranskih rokopisov in hermenevtike vseh smeri bo potekalo na Pravni in Teološki fakulteti pod pokroviteljstvom predsednika

vlade RS, predsedstva SAZU in Univerze v Ljubljani. Slavnostna otvoritev bo 15. julija v okviru mednarodnega bibličnega festivala. Nastopi znanstvenikov in umetnikov iz sosednjih držav, celotne Evrope in vseh kontinentov bodo posebej zaznamovali kulturni jubilej leta Svetega pisma 2007 v Sloveniji in vsebinsko pripravo Slovenije na predsedovanje Evropski zvezi leta 2008.

Predsednik
akademik Boštjan Žekš

2. Predstavitev faksimilov

2.1 Pot najstarejših slovenskih prevodov Svetega pisma v mednarodno zbirko faksimilov *Biblia Slavica*

Jože Krašovec

Nemška založba Ferdinand Schöningh (Paderborn, München, Wien, Zürich) že trideset let izdaja faksimile najstarejših slovanskih in baltskih prevodov Svetega pisma skupaj z znanstvenimi komentarji v zbirki z imenom *Biblia Slavica*. Projekt so kmalu po drugi svetovni vojni zasnovali nekateri ugledni nemški slavisti, da bi v ideološki konfrontaciji v slovanskih državah zelo redke izvode najstarejših prevodov Svetega pisma rešili pred nevarnostjo uničenja. Glavni uredniki so pokojni prof. dr. Reinhold Olesch, akad. prof. dr. Hans Rothe in prof. dr. Friedrich Scholz. Že desetletja je ključna oseba akademik Hans Rothe.

V zbirki *Biblia Slavica* so izšli faksimili najpomembnejših najstarejših slovanskih in baltskih prevodov Svetega pisma, ki po natisu v 16. stoletju vse do 21. stoletja niso doživeli ponatisa. Po tem načelu je izpadel prvi celoten slovenski prevod Svetega pisma, Dalmatinova Biblija iz leta 1984, ker je bila od leta 1968 že trikrat ponatisnjena. Bil pa je vključen hrvaški prevod Svetega pisma jezuita patra Bartola Kašića iz leta 1625, ker je do izida v tej zbirki leta 1999 ostal v rokopisu. V Sloveniji do nedavnega ni bilo nobenega znaka, da bi kdo dal pobudo za vključitev katerega od slovenskih prevodov Svetega pisma v to zbirko. Zato sem se leta 2002 odločil, da navežem stik z glavnim urednikom akademikom Hansom Rothejem, ki deluje na Univerzi v Bonnu. Dne 14. septembra 2002 sem akad. Rotheju pisal daljše pismo in mu predlagal, naj v zbirko vključi Dalmatinovo ali Japljevo Biblijo. Dne 5. oktobra 2002 mi je akad. Rothe pisno izrazil pomislek, da je Dalmatinova Biblija že bila ponatisnjena, Japljeva pa ne spada več med tiste stare prevode, za katere je bila ustanovljena zbirka *Biblia Slavica*. V svojem odgovoru dne 3. novembra 2002 sem vztrajal, da slovenska Biblija mora priti v zbirko, saj ponatis

Dalmatinove Biblije nima statusa mednarodne izdaje, izšla je pa tudi brez komentarja. Dne 25. novembra 2002 mi je akad. Rothe odgovoril, da je na temelju mojega posebnega priporočila imel izčrpen pogovor z založnikom zbirke, Ferdinandom Schöninghom. Rezultat je bilo stališče, da Dalmatinove Biblije ne bi mogli v celoti ponatisniti, lahko pa omogočijo izdajo knjige komentarja, v katero bi vključili tudi nekaj vzorčnih strani iz Dalmatinove Biblije. Na koncu pisma je omenil tudi 13. mednarodni kongres slavistov, ki je bil na programu za Ljubljano meseca avgusta 2003; ta kongres bi lahko bil priložnost za bolj natančne osebne dogovore.

Dne 10. decembra 2002 je bila seja drugega razreda SAZU. Navzočim kolegom sem omenil poskus, da za slovensko Biblijo najdemo mesto v zbirki Biblia Slavica. Splošno mnenje kolegov je bilo, da Dalmatinova Biblija sodi v imenovano zbirko po načelu enakopravnega upoštevanja slovanskih narodov. Dne 11. novembra 2002 sem pisal akad. Rotheju in mu predlagal, naj se poleti 2003 po možnosti udeleži kongresa slavistov, da bi se lahko v širšem krogu osebno pogovorili, kaj storiti. Dne 25. februarja 2003 je akad. Rothe odgovoril, da je imel pogovore v okviru Mednarodnega slavističnega odbora in da je dobil pooblastilo, da organizira predstavitev zbirke Biblia Slavica na kongresu slavistov v Ljubljani in tako omogoči stik z morebitnimi sodelavci v pripravi faksimilne izdaje slovenske Biblije, predvsem komentarja. Napovedal je tudi, da bo za predstavitev posredoval vseh 35 izvodov, ki so že izšli v zbirki. Akad. Rothe se je res udeležil kongresa slavistov, predstavil zbirko in jo ob tej priložnosti izročil kot dar predsednici kongresa, prof. dr. Alenki Šivic Dular. V osebni pogovoru s prof. Šivic Dularjevo sem predlagal, da dragoceni dar celotne zbirke Biblia Slavica v vrednosti okoli 6.000 € dobi v last Biblioteka SAZU.

Obisk urednika zbirke v Ljubljani je bil priložnost, da smo imeli nekaj pogovorov s strokovnjaki, ki bi morda lahko sodelovali v pripravi digitalnih posnetkov in študij za komentar k faksimilom slovenske Biblije. Na predlog akad. Rotheja smo ugotavljali, da v zbirko faksimilov Biblia Slavica ne kaže uvrstiti Dalmatinove Biblije, ki je bila že trikrat ponatisnjena, temveč Trubarjeve in Dalmatinove prevode Stare in Nove zaveze iz obdobja pred Dalmatinovo Biblijo, od katerih večina nikoli ni bila ponatisnjena, komentar pa seveda pripravimo ob upoštevanju vseh prevodov iz šestnajstega stoletja. Dobri obeti pogovorov so me opogumili, da sem dne 1. septembra 2003 naslovil pismo na direktorja ZRC SAZU, prof. dr. Ota Lutharja, na predstojnico Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, prof. dr. Varjo Cvetko Orešnik, in na akad. prof. dr. Janeza Orešnika, predsednika znanstvenega sveta Inštituta za slovenski jezik, s predlogom, da se uradno sestanemo in naredimo načrt za skupen nastop ob sodelovanju Inštituta za slovenski jezik. Direktor ZRC SAZU se je odzval zelo naklonjeno in je že dne 12. septembra 2003 sklical sejo na

Upravi ZRC SAZU. Sestanka se je poleg že imenovanih udeležila tudi znanstvena svetnica izr. prof. dr. Majda Merše. Na sestanku smo se dogovorili, da bo Inštitut za slovenski jezik za Ministrstvo za znanost pripravil triletni projekt, ki predvideva predvsem izpis besedišča iz prevodov Biblije iz šestnajstega stoletja za objavo v komentarju v zbirki *Biblia Slavica*. Sklepi tega sestanka so bili odločilni za nadaljnje korake do knjige, ki je pred nami. Skladno z dogovorom sem sam prevzel posredniško vlogo pri uredniku akad. Rotheju in založbi Ferdinand Schöningh, prof. dr. Meršetova pa je prevzela skrb za organizacijo priprave digitalnih posnetkov za zvezek faksimilov in za pripravo dela komentarja z naslovom *Besedje slovenskih biblijskih prevodov 16. stoletja v okviru Sekcije za zgodovino slovenskega jezika na Inštitutu za slovenski jezik*.

Dela smo se lotili zelo resno. Kar nekaj dopisov in telefonskih pogovorov je bilo potrebnih, da smo z urednikom Rothejem dorekli, koliko knjig bomo vključili v knjigo faksimilov in v kakšnem formatu naj bi izšla. Pogumno smo se odločili, da za knjigo faksimilov od enajstih del iz obdobja pred Dalmatinovo Biblijo pripravimo kar devet, ki so izšla v letih od 1555 do 1582 in ki so temeljna tudi za razumevanje Dalmatinove Biblije. Ker ni bilo prav nobenega izhodiščnega denarnega fonda in nobenih jamstev za finančno podporo projekta, je bilo dolgo negotovo, ali je zamisel, da izdamo knjigo faksimilov večine prevodov iz obdobja pred Dalmatinovo Biblijo skupaj z znanstvenim komentarjem, sploh realistična, saj predvideva dve, če ne celo tri zajetne knjige. Ves čas nas je torej spremljal Damoklejev meč. Dr. Meršetova je skrbela za iskanje redkih originalov v Sloveniji in drugod po Evropi, jih pregledovala, da je iz več izvodov kompletirala enega. Posebna strokovna tehnična ekipa je v organizaciji Narodne in univerzitetne knjižnice preskenirala originale, izdelala digitalne posnetke in prirejala ter vključevala posnetke, ki so bili naročeni v tujini. Vse to zahtevno delo je namesto prvotno predvidenih šestih mesecev trajalo dve leti. Ko je bilo to delo opravljeno, smo se meseca marca 2005 prijavili na razpis pri Ministrstvu za kulturo v postavki *Premična kulturna dediščina*, da bi krili stroške priprave digitalnih posnetkov (okoli milijon in pol SIT). Naslov projekta v prijavi: *Najstarejši slovenski biblijski prevodi v mednarodni zbirki Biblia Slavica*. Na vlogo smo dobili negativen odgovor z dne 23. maja 2004, in sicer z utemeljitvijo z opisno oceno: »Kakovosten in prepoznaven projekt izrednega nacionalnega pomena, zato strokovna komisija meni, da je nujno, da zadevo izvede narodna in univerzitetna knjižnica.« Podpisnica odgovora je ga. Vida Koporc Sedej, višja svetovalka I. Dne 27. maja 2005 sem na gospo naslovil pritožbo z obrazložitvijo:

V vsebinski obrazložitvi vloge z dne 7. aprila 2005 sem jasno povedal, da sem dal pobudo in tudi vse potrebno uredil, da so faksimili najstarejših slovenskih prevodov Svetega pisma sploh uvrščeni v mednarodno zbirko *Biblia Slavica*. Tu naj dodam, da v tridesetih letih obstoja te zbirke nihče drug v Sloveniji ni storil ničesar,

da bi se slovenska premična kulturna dediščina uvrstila vanjo. Ker se že tri leta na svoje stroške na vse možne načine mučim, da projekt speljem do konca in sem na svoje tveganje naredil dogovor z Narodno in univerzitetno knjižnico, da pripravi digitalne posnetke na najvišji ravni, vloga pa med drugim vsebuje tudi izčrpno obrazložitev ravnatelja Narodne in univerzitetne knjižnice o postopku priprave posnetkov na njihovi ustanovi, me predlog navedene komisije zelo preseneča.

Vljudno prosim, da navedena komisija vlogo ponovno pregleda in odobri za-prošena sredstva vsaj za kritje računa predračuna Narodne in univerzitetne knjižnice za pripravo posnetkov. Ker ne morem dopustiti, da bi tako ravnali z usodo naše premične kulturne dediščine, se nujno obračam na ministra za kulturo, gospoda prof. dr. Vaska Simonitija, in predsednika Vlade Republike Slovenije, gospoda Janeza Janša, naj posredujeta, da bomo z delom lahko nadaljevali brez zastoja in pretresov. Ministrstvo za kulturo lahko vsoto neposredno nakaže na račun Narodne in univerzitetne knjižnice. V nasprotnem primeru bom skladno z jamstvom, ki sem ga lansko leto dal Narodni in univerzitetni knjižnici, da se je delo, ki bo kmalu končano, sploh lahko začelo, stroške poravnal sam, v ustreznem času pa bom objavil poročilo o celotni zgodbi neverjetne poti do faksimilov najstarejših slovenskih prevodov Svetega pisma v mednarodni zbirki Biblia Slavica.

Dne 27. junija 2005 sem na pritožbo prejel odgovor s ponovljeno prejšnjo utemeljitvijo in z dodanim stavkom: »Strokovna komisija je mnenja, da izjava, poslana v vednost predsedniku Vlade in ministru za kulturo, potrjuje prvotno stališče komisije, da morajo o projektu odločati pristojnejši na najvišji ravni.« V nastalem položaju sem nadaljevanje del pri projektu uredil tako, da sta si stroške delili Teološka fakulteta in založba Ferdinand Schöningh v Nemčiji. Založbi sem seveda moral večkrat ponoviti zagotovilo na moralnih temeljih, da bom naredil vse za pridobitev nujnega števila prednaročil v Sloveniji. Tako se je obseg dopisov od leta 2002 že povzpел na stotine strani.

Ker ni bilo nobenih finančnih jamstev, je izdaja faksimilov in komentarja dejansko postala zelo negotova. V tem obdobju se je zgodila še nesreča, da je čisto nepričakovano v Dubrovniku umrl izdajatelj Ferdinand Schöningh. Nastopil je novi direktor prof. dr. Raimar Zons in novi urednik dr. Hans J. Jacobs, ki nista imela izkušenj z izdajami zbirke Biblia Slavica in nista poznala dogovorov glede uvrstitve slovenske Biblije v zbirko. Ker je Slovenija postala svobodna država, se je pokazalo tudi, da Ustanova (Stiftung) Alfred Krupp, ki je sponzorirala večino faksimilov v zbirki Biblia Slavica, glede na zaostrene gospodarske razmere v Nemčiji ni imela motivacije, da sodeluje pri izdaji slovenske Biblije. Urednik akad. Rothe mi je lani v jeseni pisal, da bodo pogovori zelo olajšani, če bo Slovenija pripravljena odkupiti približno 200 izvodov te izdaje. Predlog se je med drugim opiral na dejstvo, da so vsi drugi slovanski in baltski narodi, ki so jim tiskali Biblijo, izdajo podprli s prednaročilom vsaj 200 izvodov.

V našem primeru je ugodna okoliščina jubilej Leta Svetega pisma in svetovni kongres s področja bibličnih znanosti julija 2007. V pripravi svetovnega kongresa biblicistov uradno sodelujeta predvsem dve sloven-

ski akademski ustanovi: SAZU in Univerza v Ljubljani. V posebnem dopisu vladnim in akademskim ustanovam sem decembra 2004 predlagal, naj predsedstvo SAZU prevzame vlogo neposrednega pogajalca z vlado za sorazmeren delež sredstev iz proračuna v paketu in ta sredstva prevzame v upravo na poseben račun. S sredstvi Vlade bi želeli kriti osnovne stroške kongresa skupaj s spremljevalnimi dogodki in s prednaročilom 200 izvodov faksimilne izdaje slovenske Biblije. Če takšnega zagotovila ne bi bili pripravljene dati, bi bila Slovenija lahko izločena tudi še potem, ko smo jo s težavo uvrstili v program zbirke Biblia Slavica, ki je v bistvu že končana. Kako doseči odkup večjega števila izvodov za potrebe Slovenije, je vprašanje, ki me je zaposlovalo že dolgo časa. V tej situaciji sem se spomnil na Mladinsko knjigo, ki je leta 1968 srečno tvegala faksimilno izdajo Dalmatinove Biblije v sodelovanju z založbo Dr. Rudolf Trofenik iz Münchna. Morda bi poskusili dogovor z založbo Ferdinand Schöningh, da slovensko Biblijo izda v sodelovanju z Založbo Mladinska knjiga. Dne 2. maja 2005 sem naslovil na direktorja Mladinske knjige, gospoda Milana Matosa, daljše pismo s predlogom, naj ta založba in knjigarna za prodajo v Sloveniji po možnosti naroči 200 izvodov faksimilov.

Direktor Mladinske knjige, gospod Milan Matos, je zelo naklonjeno reagiral na moj dopis, me povabil na osebni pogovor, gospo Tatjano Žener pa pooblastil, naj z založbo vzpostavi stik, da bi dosegli dogovor v smislu vsebine mojega dopisa z dne 2. maja 2005. V nadaljnjih dopisih z odgovornimi na nemški strani smo preverjali, ali bi morda Mladinska knjiga, vzporedno pa morda tudi Založba ZRC SAZU, nastopili kot sozaložnika. Končno se je pokazalo, da za založbo Ferdinand Schöningh sozaložništvo s slovenske strani ni možno, ker nobena slovanska in baltška Biblija v zbirki Biblia Slavica ni izšla v sozaložništvu države, za katero je založba faksimile izdala. Spričo tega je bilo treba nadaljevati z iskanjem možnosti nakupa zadostnega števila izvodov. Pri tem sta odločilno vlogo igrala II. razred in predsedstvo SAZU. Na pobudo II. razreda SAZU me je dne 20. septembra 2005 predsedstvo SAZU povabilo na svojo redno sejo, da sem članom predsedstva razložil vsebino projekta in okoliščine priprave izdaje. Predsedstvo je po predstavitvi soglasno sklenilo, da bo prevzelo skrb za odkup 100 izvodov faksimilov za kritje dolžnostnih izvodov v okviru priprave digitalnih posnetkov in medakademijske izmenjave. Takoj po seji predsedstva sem bil na predhodno vabilo osebni gost guvernerja Banke Slovenije, mag. Mitja Gasparija. Ko sem mu omenil prizadevanje za odkup zadostnega števila izvodov faksimilov, da omogočimo izid monumentalnega dela, se je guverner takoj odločil, da Svetu Banke Slovenije predlaga odkup 50 izvodov za protokolarna darila; ta je že uporabil ob uvedbi evra na srečanjih z guvernerji Evrope.

Potem so se vrata odprla še v vladne kroge. Na temelju dopisa Vladi, ki ga je podpisal tudi predsednik SAZU, akad. prof. dr. Boštjan Žekš, je direktorica kabineta predsednika Vlade, gospa Nika Dolinar, posredovala pri Ministrstvu za kulturo, da se je zavezalo za odkup 100 izvodov za slovenske knjižnice, in pri Protokolu RS, da je odkupilo 14 izvodov za protokolarna darila. Potem se je odločila še Nadškofija Maribor za odkup 35 izvodov v okviru svoje gospodarske uprave. Tako smo skupaj dosegli 499 izvodov prednaročil in knjiga faksimilov je šla v tisk ter iz tiskarne prišla tudi v Slovenijo. Zdaj intenzivno delamo na tem, da meseca junija, to je do bibličnega kongresa meseca julija, izide še knjiga komentarjev ob sodelovanju, slovenskih, nemških in avstrijskih slavistov in biblicistov. Mednarodni odbor za študij Stare zaveze (IOSOT) je z veseljem sprejel pobudo, da izdajo slovenske Biblije v zbirki Biblia Slavica skupaj s celotno zbirko slovesno predstavimo na dan otvoritve kongresa 15. julija 2007 navzoči eliti biblicistov iz vsega sveta. Knjiga pa bo gotovo dobrodošlo razpoznavno znamenje naše kulture tudi v Trubarjevem letu 2008, ko bo Slovenija predsedovala Evropski zvezi.

Večina faksimilnih izdaj starih slovanskih in baltskih prevodov Svetega pisma v zbirki Biblia Slavica ima na začetku spremno besedo najvišjega predstavnika ustanove, ki je lastnik ali simbolizira poseben odnos do Biblije kot temeljnega dokumenta nacionalne in evropske kulture: papež, predsednik države, metropolit. V našem primeru se je zdelo najbolj primerno, da spremno besedo napiše predsednik Republike Slovenije. Predsednik države, dr. Janez Drnovšek, se je ljubeznivo odzval vabilu in je napisal odmevno spremno besedo, ki je natisnjena na začetku knjige v slovenščini in nemščini.

Monumentalno delo, ki je pred nami, nekateri od tistih, ki poznajo celotno zbirko Biblia Slavica, že ocenjujejo kot najlepšo knjigo v zbirki. Knjiga je pričevanje moči duha, ki je vel v kriznih okoliščinah 16. stoletja. Da naše prve knjige spet postanejo dostopne vsem krogom slovenske javnosti, pa je bil potreben svetovni kongres biblicistov, kajti očitno je, da je prav priznanje in soglasno glasovanje predstavnikov biblicistov vseh celin, da Slovenija kot prva slovanska država gosti svetovni kongres biblicistov, spodbudilo odločitev, da do tega dogodka pripravimo faksimilno izdajo najstarejše slovenske Biblije. Z odborom mednarodnega združenja za raziskovanje Stare zaveze (IOSOT) smo se že dogovorili, da bo sta urednik akad. Hans Rothe in predstavnik založbe Ferdinand Schöningh faksimile slovenske Biblije, skupaj s komentarjem, ki predvidoma izide junija letos, in celotno zbirko faksimilov Biblia Slavica predstavila na slovesnem sprejemu vseh udeležencev 19. kongresa IOSOT v nedeljo 15. julija 2007 zvečer.

Ob izidu faksimilov najstarejših slovenskih prevodov Svetega pisma v edinstveni mednarodni zbirki se iskreno zahvaljujem II. razredu SA-

ZU za moralno podporo predloga, predvsem pa predsedstvu SAZU za vso neomajno prizadevanje, da s skupnimi močmi omogočimo izid monumentalnega dela. Izrecno se dalje zahvaljujem direktorju ZRC SAZU prof. dr. Otu Lutharju za takojšnjo podporo projektu ob njegovi zasnovi leta 2002. Dalje se iskreno zahvaljujem Sekciji za zgodovino slovenskega jezika v okviru Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, posebno prof. dr. Majdi Merše, ki je bila ves čas najožja sodelavka v razreševanju strokovnih in organizacijskih zagat. Iskrena hvala pa tudi vsem predstavnikom Vlade in drugih vladnih služb, ki so verovali, ko še ne bilo mogoče, da bi tudi videli, in so vztrajali predvsem takrat, ko je bilo treba premostiti na videz nepremostljive ovire.

2.2 O pripravah posnetkov za zvezek faksimilov

Majda Merše

Knjiga faksimilov vključuje devet od dvanajstih tovrstnih del iz 16. stoletja oz. devet od enajstih, ki so izšla pred Dalmatinovo Biblijo. Pri obsežnem končnem izboru, ki je dozoreval ob večstranskem strokovnem premisleku, so bila upoštevana različna merila, med njimi npr. nujnost vključitve prvega slovenskega biblijskega prevoda, najcelovitejše izdaje, težko dostopnih del, ki še niso doživela faksimilirane izdaje.

Med besedili, ki so bila izbrana za ponatis v zvezku faksimilov, je šest del Primoža Trubarja in med njimi pet novozaveznih besedil: *TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA* iz leta 1555, ki je hkrati tudi prvo v slovenščino prevedeno biblijsko besedilo, prve izdaje prevodov Pavlovih pisem iz let 1560, 1561 in 1567 ter ponovni natis vseh Trubarjevih novozaveznih prevodov, ki je izšel leta 1582 v dveh delih pod skupnim naslovom *TA CELI NOVI TESTAMENT*. Šesto Trubarjevo delo je *Ta Celi P?alter Davidou* iz leta 1566, ki je hkrati njegov edini starozavezni prevod. V zvezek faksimilov so vključeni tudi trije Dalmatinovi biblijski prevodi. Vsi trije so starozavezni, najobsežnejši pa je prevod Pentatevha iz leta 1578 (*BIBLIE, TV IE, VSIGA SVETIGA PISMA PERVI DEIL*).

Uresničevanje zamisli izdaje faksimilov kar devetih slovenskih biblijskih prevodov se je hitro razkrilo kot zelo zahtevna naloga, saj za izbrana dela obstajajo le redki, zvečine nepopolni primerki, ki jih hranijo različne evropske knjižnice. Hitro se je tudi pokazalo, da se je smiselno truditi za pripravo kolikor mogoče kakovostnih reprodukcij čim popolnejših besedil. Knjiga, ki je pred nami, je dokaz, da je bilo hotenje uresničeno skorajda v idealni meri, saj so dela razgrnjena v besedilni celovitosti, kakršno so izkazovala le v 16. stoletju. Sledove kasnejše rabe ter raznovrstnih kvarnih vplivov, ki so jim bile knjige izpostavljene v minulih štirih stoletjih, pa še vedno jasno kažejo nekatera poškodovana me-

sta, ki jih ni bilo mogoče restavrirati niti se jim izogniti z uporabo popolnejšega nadomestnega izvoda, ker tega ni bilo na voljo.

Stremljenje k sestavi besedilnih celot je zahtevalo natančen primerjalni pregled (vseh ali večine) dostopnih primerkov, izbor najbolj ohranjenega med njimi, ki bi omogočal pridobitev večine kakovostnih posnetkov, ter načrtovanje nujno potrebnih besedilnih kombinacij, uresničljivih s posnetki iz različnih izvodov. V slovenskih knjižnicah je dostopnih več popolnejših primerkov šestih besedil s seznama. Večino hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Izvirniki treh besedil pa so dostopni samo v tujini. Kar za šest del, ki so vključena v izdajo faksimilov, je bilo treba uporabiti po več izvodov in le v dveh primerih so zadoščali primerki, ki so shranjeni v slovenskih knjižnicah.

Zelo veliko prizadevanj ter medsebojno usklajenega in potrpežljivega dela sodelavcev z različnih inštitucij je bilo npr. potrebnega za pridobitev kakovostnih posnetkov prvih natisov Trubarjevega prevoda posameznih delov Pavlovih pisem. Uporabljeni so bili primerki iz naslednjih domačih in tujih knjižnic: iz knjižnice Minoritskega samostana sv. Petra in Pavla na Ptuj, iz knjižnice Frančiškanskega samostana Nazarje, iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, iz Britanske knjižnice v Londonu in iz Spodnjesaške države in univerzitetne knjižnice v Göttingenu.

Posebno težavna pot je vodila do kakovostnih posnetkov celotnega Trubarjevega dela *TA CELI NOVI TESTAMENT*. V NUK-u hranijo tri primerke, od katerih je bil po natančnem primerjalnem pregledu za skeniranje in izdelavo glavnine posnetkov izbran najpopolnejši izvod. Ker pa je bil ta pred časom s sponzorskimi sredstvi restavriran, zelo trdno zvezan in zaščiten s trdimi platnicami, ga je bilo za skeniranje treba strokovno razvezati, saj bi sicer posnetki pogosto ne zajeli besedila na notranjem robu strani. Iz drugih dveh izvodov so bili dodani posnetki večine manjkajočih ter bolje ohranjenih strani. Pri drugem delu knjige pa se je bilo zaradi obrabljenosti dvobarvno tiskanega koledarja in manjkajočih končnih strani še treba ozreti za boljše ohranjenim nadomestnim izvodom. Čeprav bibliografije kažejo, da je v evropskih knjižnicah shranjenih več primerkov tega Trubarjevega dela, pa preverjanje popolnosti besedil izbiro močno zoži, saj so vsi znani izvodi nepopolni. Na srečo je oba iskana dela premogel izvod, ki ga hrani knjižnica Narodnega muzeja v Pragi, od koder smo s posredovanjem NUK-a dobili naročene posnetke

Tudi pri sestavljanju besedilne celote Trubarjevega prevoda psaltra iz leta 1566 so bili uporabljeni posnetki iz treh različno popolnih izvodov, ki jih hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.

Podobno kot pri Trubarjevih biblijskih prevodih so tudi neokrnjene besedilne celote treh Dalmatinovih del, ki so bila sprejeta v zvezek faksimilov, praviloma sestavljene iz posnetkov iz različnih virov. Besedilna celota Dalmatinovega prevoda Pentatevha je bila sestavljena na osnovi

dveh lepo ohranjenih kamniških izvodov (enega hrani Frančiškanski samostan v Kamniku, drugega pa Medobčinski muzej). Lepo ohranjeni izvod Dalmatinovega prevoda *JESVSA SIRAHA* iz leta 1575, ki je njegov knjižni prvenec, hkrati pa tudi prva v Ljubljani tiskana protestantska knjiga, hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Primerek je omogočil izdelavo kakovostnih posnetkov skorajda celotnega dela. Posnetki za osem manjkajočih ter dve poškodovani strani pa so narejeni na osnovi izvoda, ki ga hrani avstrijska nacionalna knjižnica na Dunaju. Za *SALOMONOVE PRIPVVISTI* iz leta 1580, ki so tretje izbrano Dalmatinovo delo, so posnetki narejeni na osnovi izvoda iz Fresacha na Koroškem.

Pri obdelavi posnetkov je bilo premišljeno in strokovno opravljenih tudi nekaj posegov v besedilo: odstranjeni so bili zelo vidni sledovi rabe besedil v minulih stoletjih (npr. dodani rokopisni pripisi in ročne podčrtave izbranih besed). Izbrisani so bili tudi črkam in tiskarskim znakom podobni (črnilni) madeži, ki bi bili lahko razumljeni kot črke ali akcentska znamenja. Čiščenje besedilnega ozadja je odstranilo raznovrstne madeže, pa tudi senčenje besedila s hrbtni strani, ki se je pojavljalo predvsem kot moteča posledica različne debeline papirja. Na nekaterih mestih so bile restavrirane slabše vidne črke, številke ali deli besed, zlasti če je obstajala nevarnost, da bi bilo nekorrigirano mesto napak prebrano. Posnetki so bili primerjalno z izvorniki večkrat pregledani. Postopno so bile odpravljene vse opažene pomanjkljivosti, tako tiste, ki jih je kazal izbrani primerek, kot tiste, ki so nastale pri skeniranju in obdelavi posnetkov.

Če bi pričujočo izdajo predstavljal akademik prof. dr. Rothe, ki je eden izmed urednikov zbirke in sourednik slovenskega zvezka faksimilov, bi verjetno opozoril na katero izmed značilnosti slovenskega zvezka, ki bi se pokazala v primerjavi z izdajami najzgodnejših biblijskih prevodov drugih slovanskih ter baltskih narodov. Ena izmed njih bi vsekakor bila veliko število zajetih del. Toliko naenkrat jih ni zajetih v nobeno nacionalno izdajo doslej. Res je, da gre za krajša dela, skupno pa je izdaja faksimilov vendarle narasla skorajda do obsega celotne Biblije.

Druga značilnost vključenih del je zelo opazna besedilna raznolikost nekaterih izmed njih. Biblijske prevode, ki sta jih v posebnih knjigah izdajala Trubar in Dalmatin, spremljajo nemški in slovenski predgovori. Med slovenskimi je posebej znan in zanimiv Trubarjev uvod k Matevževemu evangeliju iz leta 1555, kjer je navedenih več sestavin Trubarjeve zamisli knjižnega jezika. Na koncu Dalmatinovega prevoda Pentatevha je Register, ki spada med slovenske slovaropisne začetke. V njem so z namenom, da bi bila knjiga razumljiva čim širšemu krogu bralcem, kranjskim iztočnicam dodane slovenske narečne sopomenke, mestoma pa tudi hrvaške besede. Če bi npr. prelistali najobsežnejše Trubarjevo

vključeno delo, to je *TA CELI NOVI TESTAMENT*, bi v njem poleg predgovorov v obeh aktualnih jezikih našli še poseben opomin rojakom, naj berejo knjigo in naj si k srcu vzamejo nauk, ki je v njej predstavljen. Praktični Trubar se je pisanja opomina lotil tudi zato 'kir leta papir prebiua, de prafen ne oftane'. Na koncu prvega dela je natisnjen znani Leierjev lesorezni portret Trubarja, ki v ustrezni povečavi krasi tudi pričujočo izdajo. Na začetek drugega dela pa je Trubar umestil še koledar, ki je prišel zelo prav pridigarjem, ko so razporejali odlomke iz evangelijev in pisem po koledarskem letu.

Trubar je v uvodih svojih del, tudi tistih, ki so vključena med faksimila, večkrat zapisal željo, da bi delo bilo *nucno* ali da bi bilo *nucno inu pridno* (danes bi rekli, da naj koristi). Na drugem mestu je pogosto navedel še bolj človeško željo: da bi delo bilo rojakom ljubo, da bi jim dopadlo ali da bi jih razveseljevalo. Obe želji je za Trubarjem mogoče ponoviti tudi ob pričujoči izdaji faksimilov: da bi koristila in da bi razveseljevala!

3. Predstavitev priprave bibličnih kongresov in spremljevalnih kulturnih prireditev

Jože Krašovec

3.1 Leto Svetega pisma, kongres biblicistov in biblični festival v Ljubljani sredi julija 2007

Leto Svetega pisma 2007 bomo sredi julija obeležili z mednarodnim dogodkom, ki je živa priča priznanja, da je Sveto pismo knjiga knjig. Judovski, katoliški, pravoslavni in protestantski raziskovalci Svetega pisma z vsega sveta se bodo od 12. do 20. julija 2007 v Ljubljani na Pravni in Teološki fakulteti pod predsedstvom akad. Jožeta Krašovca zbrali na 19. kongresu Mednarodne organizacije za študij Stare zaveze / International Organization for the Study of the Old Testament (IOSOT) in na štirih pridruženih svetovnih kongresih za temeljna specialna področja: 1) za raziskovanje masoretskega, to je hebrejskega besedila Svetega pisma (IOMS); 2) za kumranske študije (IOQS); 3) za grški prevod Svetega pisma Septuaginto in sorodne študije (IOSCS); 4) za aramejske prevode Svetega pisma, imenovane targumi (IOTS). Zelo močna bo tudi skupina raziskovalcev antičnega sirskega prevoda Svetega pisma iz Avstralije. Na vseh imenovanih kongresih se bo zvrstilo okoli 300 predavanj, seminarjev in poročil. Zajeta bodo vsa temeljna področja raziskovanja zgodovine nastajanja Svetega pisma od prazgodovine dalje in njegove interpretacije vse do danes. Navzoče bodo tudi številne ugledne založbe, ki objavljajo najboljše sadove raziskav iz področja Svetega pisma v najširšem primerjalnem obsegu.

Dogodek je v zgodovini Slovenije po znanstvenem, duhovnem in moralnem pomenu brez primere, saj gre za zborovanje najbolj dejavnih specialistov vseh glavnih vej judovstva in krščanstva na vrhunski znanstveni in ekumenski ravni. Kongres bo zgodovinski, ker bo prvič potekal preko nekdanje meje med vzhodno in zahodno Evropo in prvič vključuje znanstvenike iz pravoslavnega sveta. Znanstveno in ekumensko zborovanje te vrste uteleša edinstveno duhovno velesilo, saj predstavlja prizadevanje za ohranjanje kulturnega in duhovnega izročila, ki je temelj judovske skupnosti, vseh krščanskih cerkva in vsega civilnega kulturnega sveta.

Zato je pomenljivo, da bomo leto Svetega pisma in svetovnega kongresa biblicistov med drugim obeležili z izidom faksimil najstarejših slovenskih prevodov Svetega pisma v mednarodni zbirki Biblia Slavica, ki izhaja v Nemčiji. Dne 14. in 15. julija bo na Pogačarjevem trgu med stolnico in Plečnikovimi kolonadami pod pokroviteljstvom predsednika vlade Republike Slovenije in ob sodelovanju z Ustanovo Imago Sloveniae / Podoba Slovenije potekal biblični festival z mednarodno zasedbo izvajalcev glasbe in drugih oblik posredovanja svetopisemskih vsebin, ki vse narode in posameznike združujejo v veliko skupno družino. V cerkvi sv. Jožefa bodo jezuiti pripravili vseslovensko biblično razstavo »Moč žive besede«.

Ljubitelje in iskalce resnice o življenju v polnem pomenu besede vljudno vabimo, da se pridružijo gostom vseh celin. Izčrpne informacije v angleščini so na spletnih straneh (www.iosot2007.si); te bomo v naslednjih razgibanih mesecih pogosto dopolnjevali. Pod oddelkom Registration in Accommodation med drugim najdemo informacije o ugodnih možnostih bivanja (npr. Študentski dom sv. Vincencija na Taboru in Dijaški dom Ivana Cankarja na Poljanah) in o elektronski poti prijave. Lahko pa se prijavite tudi po klasični poti: izpolnite priložen prijavitni obrazec in ga pošljete na naslov KOMPASA, ki je naveden na obrazcu. Želja je, da ta obrazec posredujete tudi drugim zainteresentom.

3.2 Perspektive bibličnih študij v sodobnem globalnem svetu

Različne zahodne organizacije za raziskovanje Svetega pisma, kot so Society for Old Testament Study (SOTS), International Organization for the Study of the Old Testament (IOSOT), International Organization for Targumic Studies (IOTS), International Organization for Septuagint and Cognate Studies (IOSCS), International Organization for Qumran Studies (IOQS), International Organization for Masoretic Studies (IOMS), Society of Biblical Literature (SBL), Societas Novi Testamenti Studiorum (SNTS), World Union of Jewish Studies (WUJS) in druge

mednarodne in narodne svetopisemske organizacije, so zelo veliko prispevale k našemu poznavanju zgodovine svetopisemskega besedila, filologije in semantike svetopisemskih jezikov, eksegetskih metod, zgodovinskih in arheoloških problemov in primerjalnega veroslovja. Sodobni idejni, kulturni, gospodarski in tehnološki tokovi zahtevajo od nas posebno pozornost na prevladujoča področja zanimanja in bolj intenzivno izmenjavo med predstavniki eksegetskih izročil Zahoda, Vzhoda in sveta na splošno, ne da bi pri tem žrtvovali preizkušene jezikoslovne, literarne, hermenevtične in zgodovinske metode.

Septembra 1996 je v Ljubljani ob izidu novega slovenskega prevoda Svetega pisma potekal mednarodni simpozij o interpretaciji Svetega pisma. Znanstveni izsledki simpozija so zajeti v zborniku, ki sta ga leta 1998 izdali založbi Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter Sheffield Academic Press. Prvič se je zgodilo, da je bilo težišče na zgodovini prevajanja Svetega pisma v Vzhodni Evropi. IOSOT je najbolj izrazito akademska mednarodna in med-konfesionalna organizacija, zato nudi posebne možnosti za promocijo bibličnih znanosti. Kongresni jeziki so angleščina, nemščina in francoščina. Razveseljivo je, da se na kongresih IOSOT srečujejo priznani judovski, protestantski in katoliški izvedenci Svetega pisma. Toliko bolj je obžalovanja vredno, da združenje IOSOT doslej na kongrese ni vabilo pravoslavnih specialistov. Devetnajsti kongres IOSOT 2007 v Ljubljani bo torej poziv k zavestni solidarnosti Zahoda do Vzhoda in do vsega sveta.

Dosedanja mesta kongresov IOSOT so: Kopenhagen, Danska (1953); Strasbourg, Francija (1956); Oxford, Velika Britanija (1959); Bonn, Nemčija (1962); Ženeva, Švica (1965); Rim, Italija (1968); Uppsala, Švedska (1971); Edinburgh, Velika Britanija (1974); Göttingen, Nemčija (1977); Dunaj, Avstrija (1980); Salamanca, Španija (1983); Jeruzalem, Izrael (1986); Leuven, Belgija (1989); Pariz, Francija (1992); Cambridge, Velika Britanija (1995); Oslo, Norveška (1998); Basel, Švica (2001); Leiden, Nizozemska (2004).

Devetnajsti kongres IOSOT in pridruženi kongresi organizacij sorodnih specialističnih organizacij bodo gotovo pritegnili pozornost širše slovenske akademske, kulturne, cerkvene in državne javnosti. Pri pripravi in izvedbi kongresa ima ključno vlogo Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Tako smemo upati, da bo skupni projekt kongresov uspel in bo dobil simbolni pomen v širšem evropskem in svetovnem obsegu. V Sloveniji bo ta skupni projekt kongresov predstavljal vrhunec obhajanja leta Svetega pisma, vidno pa bo zaznamoval tudi vsebinski okvir priprave Slovenije na predsedovanje Evropski skupnosti v letu 2008. Glavna motiva skupnega nastopa je zavest o temeljnih našega bivanja, kulture in odgovornosti do naše prihodnosti znotraj velike družini narodov združene Evrope in drugih kontinentov.

3.3. Prijavnica za XIX. kongres IOSOT Ljubljana 12. – 20. julij 2007**OSEBNI PODATKI**

Naziv • G. • Ga. • Gdč. • Dr. Prof.
Priimek * _____
Ime * _____
Organizacija _____
Oddelek _____
Naslov * _____
Pošta, mesto * _____
Država * _____
Tel. * _____
Fax * _____
Elektronska pošta * _____

Želel bi predavati (short paper) s temo: _____
 (predloge poslati na info@iosot2007.si in joze.krasovec@guest.arnes.si)

Prosim, da iz seznama udeležencev

izločite moj: **naslov** **elektronski naslov**

Spremljevalec (-ci)

Naziv • G • Ga
Priimek _____
Ime _____

REGISTRACIJA

Kotizacija – prosimo, ustrezno označite (št. oseb):

KOTIZACIJE

	pred 30. aprilom 07	po 30. aprilu 07
XIX. KONGRES IOSOT 15. – 20. julij	x 100 €	x 120 €
Pridruženi kongresi:		
- IOTS: 12. -13. julij	x 20 €	x 30 €
- IOSCS: 13. -14. julij	x 20 €	x 30 €
- IOQS: 16. -18. julij	x 20 €	x 30 €
- IOMS: 16. julij	x 20 €	x 30 €
Znižana kotizacija	x 20 €	x 20 €
Kotizacija za študente (obvezno priložiti kopijo ŠI)	x 20 €	x 20 €
Kotizacija za spremljevalca (-e) (samo za IOSOT kongres)	x 30 €	x 30 €
Slavnostni banket kongresa IOSOT	x 70 €	x 70 €
- navadni	x 70 €	x 70 €
- vegetarijanski	x 70 €	x 70 €

Hotelska rezervacija

Rezervacijo hotela morajo urediti udeleženci sami, razen za Dijaški dom Ivana Cankarja in Študentski dom Vincencij.

REZERVACIJA: prenočišče sem rezerviral (-a) v:

*

**TURISTIČNI PROGRAM
ZA SPREMLJEVALCE**

Datum	Ime programa	Št. oseb
17. julij 2007 (od 9-18)	Portorož in Piran	x 76 €
17. julij 2007 (od 9-18)	Lipica in Škocjanske jame	x 81 €
17. julij 2007 (od 10-15)	Škofja Loka in Kranj	x 40 €
17. julij 2007 (od 9-18)	Maribor in Ptuj	x 70 €

ZA UDELEŽENCE IN SPREMLJEVALCE

Datum	Ime programa	Št. oseb
18. Julij 2007 (od 16-18)	Ogled Ljubljane	x 18 €
18. Julij 2007 (od 14-20)	Postojnska jama in Predjamski grad	x 60 €
18. Julij 2007 (od 14-20)	Bled	x 50 €

* cena za min 20 udeležencev.

PLAČILO - v celoti s kreditno kartico ali z bančnim nakazilom

- bančno nakazilo po prejemu računa na:

A BANKA d.d., Slovenska c. 58, SI-1000 Ljubljana

Račun št. : **05100-8000029771**, SWIFT No.: A BAN SI 2X, IBAN:
SI56051008000029771

V dobro: **KOMPAS d.d., Pražakova 4, SI - 1514 Ljubljana** - Sklic: **IOSOT 2007**

Opomba: Plačilo mora biti izvedeno po prejemu računa, na katerem bo navedena tudi sklicna številka.

Kopijo nakazila pošljite na fax št.: + 386 1 2006 431

Način plačila

VISA

Eurocard / Mastercard

American Express

BANK TRANSFER

Podatki

Št. kreditne kartice _____

CVC številka _____

Veljavna do _____

Imetnik kartice _____

Podatki o kreditni kartici _____

S posredovanjem te prijavnice, pooblašчам KOMPAS D.D., da obremeni mojo kreditno kartico v celotnem znesku kotizacije, plačila dodatnih storitev in 3% bančne provizije.

ODJAVA IN POTRDITEV

Zahtevo po odjavi pošljite pisno na KOMPAS. Povrnitev stroškov z odbitjem 10% stroškov je možna za odjavo pred 15. junijem; po tem datumu povrnitev stroškov ni več možna. Rezervacija se lahko prenese na drugo osebo. Vračilo stroškov bo izvedeno po zaključku kongresa.

Potrditev - Pisna potrditev registracije bo poslana na vaš naslov po prejemu plačila na naš račun.

KONTAKT

Za vse informacije se obrnite na KOMPAS:

Barbara Kostanjšek

Tel:+386 1 2006 314

KOMPAS D.D.

Fax:+386 1 2006 431

Pražakova 4

E-mail: barbara.kostanjsek@kompas.si

www.kompas-online.net

1514 Ljubljana